

Геткою, яка досліджувала білоруські та українські пам'ятки. І у неї були дуже своєрідні, оригінальні думки, які не йшли в загальному руслі із іншими славістами. Я між тим трохи остерігався радикальних висновків, маючи за плечима досвід навчання в радянському педінституті.

Ми почали досліджувати ознаки, які в подальшому стали нормою української літературної мови, а поодинокі засвідчені вже від XI століття! Основні напрацювання для книги зробили в 2021-му, а далі після початку повномасштабного вторгнення я пішов до війська, тож величезною мірою над книгою працювала пані Йоанна. Цього травня наша робота побачила світ у видавництві Варшавського університету.

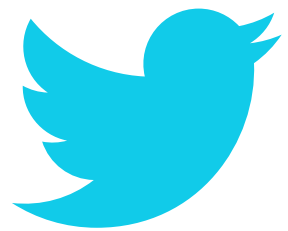
- Як повномасштабна війна вплинула на роботу над книгою?

- Стала ще одним стимулом для того, аби завершити цю роботу. У нас же був стереотип, що от, мовляв, є російська славістика, її праці настільки потужні, що авторів обирають почесними професорами європейських університетів. А потім я опинився з хлопцям в окопах і побачив, як "руськіє" удобрюють наш український чорнозем на Куп'янщині чи на Запоріжжі.

Але ж оте безмозкле, маю на увазі росіян, які прийшли на нашу землю, воно ж не саме по собі пішло на війну. Йому сказали. А хто йому сказав? Путін. А Путіну хто сказав? На чому він базував свою статтю про те, що українців немає, що є одна територія, одна держава, одна народність? Я глибоко переконаний, що ці висновки базувалися на працях видатних російських академіків-мовознавців. Саме тих, які досліджували мовне минуле Руси.

Однак війна показала, що рішення не можна ґрунтувати на брехні. І моя колега була радикально налаштована на те, аби зруйнувати міф про спільну мовну історію Руси. Вкрай важливо, що книгу видано у видавництві одного з найпрестижніших європейських університетів. Інакше б москвини почали кепкувати: мовляв, українці знов біснуються, їх серйозно сприймати не можна. Книга, до речі, двома мовами – польською та українською. Але я б хотів, аби її почитали росіяни — ми витягли з писемних пам'яток XI-XIV століть, мабуть, до тисячі прикладів саме українських мовних рис.

Читайте також: **Історія "російського фашизму" від теорій Дугіна до ідеології "Брата-2"**

Онлайн-виступ Йоанни Гетки під час презентації книги

- То до яких висновків ви дійшли?

- У найдавніший писемний період на теренах східнослов'янського світу можна виділити дві мовні структури: українську або русько-українську (це південь Русі, тобто наші землі) і новгородсько-руську. Мабуть, була і білоруська, але писемно вона не була представлена до кінця XI – XII століття. Між іншим, Смоленськ – це Білорусь. І Новгород до Росії не має стосунку. Це була абсолютно інша культура, однак, на жаль, завойована і повністю знівельована.

- Чи можна сказати, що українська мова і зародилася саме тоді, в XI столітті?

- Це писемна фіксація. Сама мова, говірка була, без сумніву, раніше. Наскільки раніше – невідомо. Однак *писемна* історія української мови починається від середини XI століття — засвідчені особливості у церковно-релігійних книгах, писаних церковно-слов'янською мовою української редакції.

Наприклад, Віденський Октоїх, пам'ятка другої половини – кінця XIII століття. Зараз наддністрянські або галицькі говірки характеризуються особливістю словозміни: в орудному відмінку іменники першої відміни і займенники "я", "ти" в орудному відмінку мають флекцію "-ов" – "з твояов головов", "їдем зо мнов", "їду з тобов". Нам пощастило знайти таку форму у Віденському Октоїху, оригінал якого зберігається у Віденській національній бібліотеці: "вземши з собов", тобто "взявши з собою". У XIII столітті якийсь галичанин помилився і мимохідь зафіксував цю мовну особливість.

Такі особливості зустрічаються з XI століття, то як можна стверджувати, що русини-українці говорили якимсь "общим язиком"? Судячи із "писаній" російських вчених, це мало виглядати якось так: Ярослав Мудрий наказує переписати Євангеліє і додає: "Ти,

Григорій, зараз переписеш Євангеліє, але дивись, не внось там нічого місцевого, тому що суздальці чи якийсь житель Полоцька не зрозуміє". Абсурд же! Він просто диктував, або пишець сам писав, коли це був світський документ на зразок "Руської правди".

Читайте також: **Етногенез в Україні. Роздуми про природу Майдану**

Найдавніший її список зараз збережений у "Кормчій книзі", яка, дуже ймовірно, переписана вже в Новгороді, бо там є новгородські особливості. Але водночас – сила-силенна української лексики, яка до сьогодні існує в українському словнику існує. Зрозуміло, що оригінал цієї пам'ятки творився в Русі-Україні, в Києві.

Чому це все так завуальовувалось оцим "общим"? Бо в Московії до XIV століття взагалі нічого не було написано. Наша ж з Йоанною Геткою книга демонструє, що вже в XI столітті говіркова мова була українська. Згодом таких рис з'являється більше, вони прориваються у церковно-слов'янську стихію, з'являється Пересопницьке Євангеліє – свідомо перекладений українськими священниками зі староболгарської текст. З "язика болгарського на мову руську". Руську, тобто українську – розумні люди не плутають, як російські слависти навчили Путіна.

Звісно, українська у XVI і XXI століттях відрізняється, це притаманне всім мовам. Але ця ниточка тяглості безперервна. Ми її протягли від XI до XIV століття. Наступний етап – протягти її аж до сьогодні. Тоді матимемо цільну картину історії української літературної мови. Це ми теж хочемо зробити, але не знаю, як воно складеться, скільки буду на війні.

- Ви згадали два головні мовні центри - Київ і Новгород. Новгородська - це була мова чи діалект?

- До кінця XV століття це однозначно була окрема мова. Однак специфічні риси новгородського ідіому – науковці так кажуть, якщо вона не відбулася в мову – не увійшли до складу літературної російської мови. Оце специфічне цекання – не "отче", а "отце" , наприклад, як написано у численних берестяних новгородських грамотах. Новгород розвивався абсолютно окремо і якби не москвини, то це, безперечно, був би четвертий східнослов'янський народ.

Зараз у схожій ситуації Білорусь. Москвини намагаються закріпити за собою етнонім і лінгвонім, тобто мовоназву і народоназву "Русь" як "Росія", однак їм кісткою у горлі стоять два окремі народи: білоруський і український. З білоруським вони вже впорались – всі свідомі білоруси, які білоруською розмовляли, вивчали її, з Білорусі виїхали. Ті, які знали, що історія білоруської мови ведеться не від кінця XIV століття, а від XIII – вона зафіксована у смоленських та полоцьких грамотах. Але росіяни наполягали, що Смоленськ – це Росія. Хоча Смоленськ, як і Новгород, до Росії не мав жодного стосунку аж до XVII століття.

Читайте також: **Нація народжена війною**

- Де в Україні сьогодні ще можна почути відгомін давньої української мови?

- Це Полісся, північ України – Олевський, Овруцький райони (Житомирщина); Рівненщина – Зарічненський, Сарненський район; Волинь – Ковельщина, а також Чернігівщина – Ріпкінський район, Городня. Архаїка у цих районах ще збереглась, але, зрозуміло, що знайти її вже дуже непросто, бо неписьменних людей фактично немає. Коли ми робили свої записи в кінці 1980-х – на початку 1990-х років, ще такі були. Обидві мої прабабці, по маминій і татовій лінії, були неписьменні. Так, як вони говорили, думаю, говорили років 700-800 тому.

Якщо брати наш древній південно-західний ареал, то це Закарпаття, Гуцульщина. Ці райони теж зберегли говірку, хоча давніх писемних пам'яток, які відображали б ці риси, немає. У грамотах це відзначається лише з кінця XIV-XV століття. Скажімо, у "Нягівській постилі" ("Нягівські повчання на Євангелія", середина XVI століття, – "ДС") – це пам'ятка закарпатського діалекту. От там закарпатських особливостей є маса!

- Нові діалекти зараз з'являються? Чи відбувається, скажемо так, уніфікація мови?

- Через війну відбуваються катастрофічні процеси, через переміщення великої кількості людей доля діалектів станом на сьогодні не радісна. А щодо нових діалектів. Скажімо, до Ковеля чи Стрия через війну переміщується дуже багато носіїв російської мови. Звісно, на структурі мови це певною мірою позначиться, однак навряд чи призведе до нового діалектного утворення.

Віктор Мойсієнко невдовзі після долучення до війська у 2022 році

- А як на мові позначається війна?

- Я пішов до війська 24 лютого 2022 року. І, очевидно, буду до 60 років служити (будучи у війську Віктор Мойсієнко отримав звання члена-кореспондента НАН України, - "ДС"). Так от, після повномасштабного вторгнення частина людей свідомо перейшла на українську, частина переходить на українську час від часу, залежно від ситуації. В армії в офіційному спілкуванні ніхто російською не говорить. Шиккування, промова перед строем - я не чув, щоб хтось російською говорив, навіть якщо офіцер чи солдат російськомовний. У повсякденні говорять хто як, однак не знаю жодного випадку, коли хтось заявляв, що принципово говоритиме російською.

Читайте також: **Як українцям, які виїхали в Європу, пояснити європейцям суть війни Росії проти України**

Звісно, через війну мовний портрет українця змінюватиметься, певні слова вже набули нових значень. До прикладу, якщо скажеш десь на Куп'янщині, біля Вовчанська чи Запоріжжя "пташка", то солдати почнуть шукати укриття. Бо "пташка" вже не сприймається як ластівка чи горобець.

—
Олекса Шкатов, опубліковано у виданні "Ділова столиця"

Читайте також:

- **Останні кочівники Європи. Роми-ковалі у Карпатах 100 років тому**
- **Аспекти деколонізаційних завдань в контексті агресії Росії**
- **Чому після цієї жорстокої війни з Росією нас чекає величезний сплеск боротьби за культурно-мовну спадщину Русі**
- **Олег К. Романчук: Проблеми національної ідентифікації в умовах інформаційної війни**
- **Іван Сірко — викладач Сорбонни. 13 міфів про українське минуле, поширених у суспільстві**
- **Шевченкове протиставлення України та Московщини, українців і росіян**
- **Дорогою до імперського рашизму: що проповідують ідеологи «русского міра»**
- **Станіслав Кульчицький: Чи поглине Україну «русское море»?**

Share 0

Читайте «Аргумент» в **Facebook** и **Twitter**

Если вы заметили ошибку, выделите ее мышкой и нажмите **Ctrl+Enter**.

NOVINY PARTNERIV

РЕКЛАМА

ВІДЕО

Воїни «Альфи» СБУ — ТОП-1 серед підрозділів Сил оборони за результатами бойової роботи у квітні

Про що не можна було жартувати в СРСР

HEAVY SHOT, VAMPIRE, NEMESIS: як «Баба Яга» б'є ок*пантів

[Головна](#) [Про сайт](#) [Опитування](#)

© 2011 «АРГУМЕНТ»

Републікація матеріалів: для інтернет-видань обов'язковим є пряме гіперпосилання, для друкованих видань – за запитом через електронну пошту. **Посилання або гіперпосилання повинні бути розташовані при використанні тексту - на початку використовуваної інформації, при використанні графічної інформації - безпосередньо під об'єктом запозичення.** При републікації в електронних виданнях у кожному разі використання вставляти гіперпосилання на головну сторінку сайту argumentua.com та на сторінку розміщення відповідного матеріалу. За будь-якого використання матеріалів не допускається зміна оригінального тексту. Скорочення або перекомпонування частин матеріалу допускається, але тільки в тій мірі, якою це не призводить до спотворення його сенсу. Редакція не несе відповідальності за достовірність рекламних оголошень, розміщених на сайті, а також за вміст веб-сайтів, на які дано гіперпосилання.
Контакт: uargumentum@gmail.com